

Nr 55.

Ankom till riksdagens kansli den 21 maj 1924 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till lindring av fraktkostnaderna för kalk jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

Under punkt 80 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk och kalkstensmjöl för jordbrukets behov till orter inom Dalarna och Norrland anvisa för budgetåret 1924—1925 ett extra förslagsanslag av 250,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas till det vid propositionen under denna punkt fogade statsrådsprotokollet.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

1) nr 50 i första kammaren av herr *Svensson, Isak*, likalydande med nr 78 i andra kammaren av herr *Osberg*, vari hemställts, att riksdagen måtte till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk och kalkstensmjöl för jordbrukets behov till orter inom hela landet, enligt förutvarande bestämmelser, anvisa för budgetåret 1924—1925 ett extra förslagsanslag av 800,000 kronor;

2) nr 107 i första kammaren av herr *Elisson m. fl.*, likalydande med nr 292 i andra kammaren av herr *Petersson* i Broaryd *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte till lindring av fraktkostnader vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov anvisa för budgetåret 1924—1925 ett extra förslagsanslag av 650,000 kronor;

3) nr 108 i första kammaren av herr *Andersson, Elof, m. fl.*, likalydande med nr 207 i andra kammaren av herrar *Olsson* i Blädinge och *Jönsson* i Fridhill, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till fraktlindring vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov, utan annan begränsning med hänsyn till belägenheten av den ort, till vilken transporten äger rum, än den hittills gällande för budgetåret 1924—1925, bevilja ett extra förslagsanslag av 650,000 kronor att utgå efter enahanda grunder som för budgetåret 1923—1924; samt

4) nr 200 i andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen, med godkännande i huvudsak av de grunder, som hittills varit gällande för åtnjutande av statsbidrag för kalktransporter, ville be-

sluta att till lindring av fraktkostnader vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behov anvisa för budgetåret 1924—1925 ett extra förslagsanslag av 650,000 kronor.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för dessa framställningar hänvisas till motionerna.

För vart och ett av åren 1908—1922 ävensom för tiden 1 januari—30 juni 1923 och budgetåret 1923—1924 har riksdagen anvisat anslag för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behov. Ett vart av åren 1921 och 1922 har anslaget, som har karaktär av förslagsanslag, uppförts med 1,800,000 kronor. För första halvåret 1923 har för ändamålet anvisats 600,000 kronor och för budgetåret 1923—1924 800,000 kronor. Anslagen hava av riksdagen beviljats efter framställning av Kungl. Maj:t utom vad angår anslagen för första halvåret 1923 och budgetåret 1923—1924, vilka beviljats i anledning av inom riksdagen väckta motioner.

Med avseende å grunderna för ifrågavarande anslags användning torde erinras att statsbidrag till transportkostnad, varom här är fråga, utgår utan någon begränsning med hänsyn till belägenheten av den ort, till vilken transporten äger rum.

Under åren närmast före 1921 utgick statsbidraget med 30 procent av bruttofrakten, oberoende av avståndet, dock allenast i det fall, att frakten per 100 kilogram översteg 30 öre.

I proposition den 5 mars 1920, nr 217, framlade Kungl. Maj:t förslag till förändrade grunder för statsbidragets beräkning, avseende att minimifrakten skulle höjas från 30 öre till 80 öre per 100 kilogram, vilket innebure, att statsbidraget skulle börja utgå vid ett avstånd av 105 kilometer. Vidare avsåg förslaget, att statsbidraget skulle utgå enligt en glidande skala, till grund för vilken skulle läggas ett statsbidrag av 30 procent av frakten vid 200 kilometers transport och 50 procent av frakten vid ett transportavstånd av 500 kilometer. För att emellertid för avstånd mellan det, då statsbidrag började utgå, och det, då det utginge med sitt fulla belopp, icke skulle såsom dittills ske ökning blott i statsbidraget, under det att kalkköparen endast behövde erlægga nyssnämnda minimifrakt, föreslogs successiv höjning med 1 öre per 100 kilogram för varje 20-tal kilometer även i kalkköparens nettofrakt.

Sedan berörda förslag bifallits av riksdagen, utfärdade Kungl. Maj:t den 17 december 1920 (svensk förf.-saml. nr 848) i överensstämmelse härmed ändrade bestämmelser i ämnet att gälla från och med den 1 januari 1921.

Sedermera hava till följd av företagna förändringar beträffande provisoriska tilläggsavgifter m. m. vid transporter å statens järnvägar föresvarande bestämmelser ytterligare ändrats. Nu gällande bestämmelser äro utfärdade den 2 juni 1922 (svensk förf.-saml. nr 238). Ur dessa må här återgivas följande.

1) Statsbidraget skall beräknas efter den transporterade verkliga vikten, avrundad uppåt till närmaste 100-tal kilogram.

2) Vid transport å en järnväg, statens eller enskild, må statsbidrag utgå med det belopp per 100 kilogram, som i statsrådsprotokollet intagen tabell utvisar, för det vid fraktberäkning i allmänhet tillämpade avståndet mellan avsändnings- och mottagningsstationen.

3) Vid transport i sådan samtrafik mellan två eller flera järnvägar, där frakten utgår med en för hela väglängden beräknad transportavgift med tillägg av så kallade banavgifter, ordinarie och extra, jämte förekommande provisorisk tilläggsavgift och eventuellt så kallade frakttillägg, må statsbidrag utgå med det enligt de under 2) angivna grunder utgående beloppet jämte de i fraktsatserna per 100 kilogram ingående, med provisorisk tilläggsavgift förhöjda ordinarie banavgifterna, utom den på avsändningsbanan belöpande förhöjda ordinarie banavgiften, ävensom ifrågakommande extra banavgifter och så kallade frakttillägg. För transporter, som utföras enbart å enskilda järnvägar, skola banavgifterna icke beräknas till högre belopp än som skulle ifrågakomma för transporter, där statens järnvägar beröras.

4) I de fall, då vid försändning över flera järnvägar frakten icke utgår efter en direkt fraktsats utan antingen

a) med summan av för de särskilda järnvägarna enligt deras egna taxor beräknade avgifter eller

b) med summan av avgifterna, beräknade å en eller flera järnvägar enligt dessa järnvägars egna taxor och å de övriga enligt samtrafikstaxa, anordnad på sätt under 3) här ovan angivits,

må statsbidrag utgå i fallet a) med det enligt de under 2) angivna grunder utgående beloppet med ett tillägg av 7 öre för varje utöver avsändningsbanan i transporten deltagande bana, allt per 100 kilogram,

och i fallet b) med *dels* det enligt de under 2) angivna grunder utgående beloppet per 100 kilogram, *dels* de i samtrafiksfrakten förekommande med *provisorisk tilläggsavgift* förhöjda ordinarie banavgifterna med undantag av den, som belöper sig på den första av de i transportriktningen liggande banor, mellan vilka samtrafiksfrakt tillämpas, ävensom ifrågakommande *extra banavgifter* samt *så kallade frakttillägg, dels ock* ett belopp av 7 öre per 100 kilogram för varje bana, å vilken samtrafiksfrakt icke tillämpas.

5) Vid sidan av trafiken liggande särskilda avgifter för omlastning, vagnars införande å hamn- eller sidospår och dylikt må icke tagas i beräkning i fråga om statsbidragets bestämmande.

6) Vid transport å vare sig en eller flera järnvägar må dock icke i något fall större statsbidrag utgå än att den verkliga fraktkostnaden, inklusive förekommande provisorisk tilläggsavgift, efter avdrag av statsbidraget utgör minst 60 öre för 100 kilogram.

Enligt nu gällande bestämmelser utgår statsbidrag för lindring av fraktkostnaderna för jordbrukskalk utan någon begränsning med hänsyn till belägenheten av den ort, till vilken transporten äger rum. Däremot kan fraktlindring medgivas först när frakten överstiger 60 öre per 100 kilogram.

Kungl. Maj:ts förevarande framställning innebär att statsbidrag för sådan fraktlindring skall utgå allenast beträffande transporter till orter inom Norrland och Dalarna, samt att fraktlindringen bestämmes på sådant sätt, att nettofrakten till Norrlands och Dalarnas olika delar blir omkring 60 öre

per 100 kilogram, därvid man utgått från att för transporter söder om en viss linje, dragen ungefär vid gränsen mellan Närke och Västergötland och utdragen på ömse sidor, statsbidraget skulle så beräknas, att nettofrakten komme att utgå med exempelvis 10 öre per 100 kilogram högre belopp än för transporter från norr om nämnda linje belägna orter.

De i ämnet väckta motionerna avse beviljande av anslag för fraktlindring i enlighet med eller i huvudsaklig överensstämmelse med nu gällande grunder därvid i den av herr Lindman m. fl. väckta motionen motionärerna dock uttalat sig för en rättvisare gradering för åtnjutande av lindring i fraktavseende vid transport av kalk till Norrland och Dalarna.

Utskottet.

Jordbruksutskottet har vid såväl 1922 som 1923 års riksdag, då utskottet haft under förberedande behandling frågan om anslags beviljande för lindring av fraktkostnaderna för jordbrukskalk, ställt sig avvisande mot motionsvis framkomna förslag i sådant avseende, under åberopande särskilt av det statsfinansiella läget. Det må dock erinras att de förslag, vartill utskottet då hade att taga ställning, avsågo sådant statsbidrags utgående beträffande landet i dess helhet, och de anslag, som i anslutning härtill begärdes, uppgingo till mycket betydande belopp. Genom Kungl. Maj:ts förevarande framställning synes emellertid frågan kommit i ett i viss mån annat läge. Den däri föreslagna fraktlindringen är nämligen såsom ovan nämnts avsedd att utgå allenast i fråga om transporter till orter inom Dalarna och Norrland. Härigenom har — även med de ovan angivna för fraktbidragets utgående fördelaktigare villkoren — anslagsbeloppet kunnat avsevärt begränsas. Lantbruksstyrelsen, på vars förslag Kungl. Maj:ts förevarande framställning grundats, synes utskottet ock hava anfört vägande skäl för att jordbrukarna i landets norra delar med där rådande särskilda förhållanden må genom statens medverkan beredas hjälp för erhållande av erforderlig jordbrukskalk och någon annan utväg torde åtminstone för närvarande icke stå till buds än medgivande av sådan fraktlindring, varom här är fråga. Utskottet vill därför icke motsätta sig att statsbidrag för fraktlindring på sätt Kungl. Maj:ts förslag innebär, får utgå beträffande transport å järnväg till orter inom Dalarna och Norrland. Beträffande däremot landet i övrigt vidhåller utskottet sin såsom ovan nämnts tidigare intagna ståndpunkt i ämnet och kan därför icke biträda de i motionerna framställda förslagen om anslag till fraktlindring för jordbrukskalk i enlighet med eller i huvudsaklig överensstämmelse med nu gällande regler.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å de i ämnet väckta motionerna I: 50, 107 och 108 samt II: 78, 200, 207 och 292, till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk och kalkstensmjöl för jordbrukets

behov till orter inom Dalarna och Norrland anvisa för budgetåret 1924—1925 ett extra förslagsanslag av 250,000 kronor.

Stockholm den 19 maj 1924.

På jordbruksutskottets vägnar:

PAUL HELLSTRÖM.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Hellström, Sederholm, Ingeström, Norin, Eriksson* i Ljusdal, *Lindstrand* och *Gabrielsson* samt

från andra kammaren: herrar *Olsson* i Broberg, *Lundström, Sjöblom, frih. Hermelin, Uddenberg* i Karlskoga, *Andersson* i Grimbo, *Aarnseth* och *Björk*.

Reservation

av herrar friherre *Hermelin, Ingeström, Lundell, Gabrielsson, Olsson* i Broberg och *Andersson* i Grimbo, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

Genom Kungl. Maj:ts förevarande framställning har frågan angående anslag till lindring av fraktkostnaderna för kalk kommit i ett helt och hållet nytt läge. Under det sålunda den hittills medgivna fraktlindringen utgått för landets jordbruk i sin helhet skulle densamma enligt Kungl. Maj:ts förslag nu allenast ifrågakomma beträffande transporter till orter inom Dalarna och Norrland. Även om utskottet för sin del inser det berättigande däri, att jordbruket inom landets norra delar kommer i en gynnsammare ställning beträffande fraktlindringens åtnjutande, än enligt nu gällande regler, torde detta å andra sidan icke böra ske till allt för stort förfång för tillgodogörandet av jordbrukets produktionskraft uti övriga delar av landet.

Utskottet anser sig därför till en början endast kunna på sådant sätt biträda Kungl. Maj:ts förslag, att de däri föreslagna grunderna för fraktlindrings åtnjutande må avse allenast transporter till orter liggande norr om Orsa och Bollnäs stationer. Särskild anledning torde nämligen enligt utskottets mening icke föreligga att ställa södra delarna av Dalarna eller Norrland i annan ställning i förevarande avseende än exempelvis Värmland eller andra från kalkbruken väl så avlägsna delar av landet i övrigt.

Beträffande alltså de delar av landet, vilka icke äro belägna norr om Orsa och Bollnäs järnvägsstationer, synes utskottet statsbidraget för fraktlindring av kalk böra fortfarande utgå efter huvudsakligen nu gällande grunder.

För ernående emellertid ur statsfinansiell synpunkt av nödig begränsning av anslaget ifråga, synes dock sådan ändring böra vidtagas uti förevarande grunder, att större statsbidrag icke må utgå än att fraktkostnaden efter avdrag av statsbidraget utgör minst 65 öre per 100 kilogram i stället för nu gällande 60 öre per 100 kilogram. Detta bör givetvis gälla jämväl i fråga om fraktlindring vid transporter till de orter inom Dalarna och Norrland, beträffande vilka utskottet på sätt ovan nämnts tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. En ytterligare begränsning av anslaget torde möjliggöras genom ytterligare inskränkning av den uti propositionen berörda, under kristiden vissa enskilda banor medgivna rätten att i samtrafik få tillgodoräkna sig tilläggsavgifter, särskilda s. k. banavgifter, vid transport av jordbrukskalk.

Rörande storleken av det sålunda för ändamålet erforderliga anslaget för budgetåret 1924—1925, torde enligt verkställda undersökningar ett belopp av 650,000 kronor böra vara tillräckligt. Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och de i ämnet väckta motionerna, till lindring av fraktkostnader vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mäger för jordbrukets behov anvisa för budgetåret 1924—1925 ett extra förslagsanslag av 650,000 kronor.